

ՊԱՏԿԵՐ

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

ՈՒԹԵՐ ՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 3

15 Մայիս 1897

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ.

ՃԻՎԵԼԷԿԵԱՆ

Պատը Ար ճատտէսի ԹԻՒ 20

1897

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

— — —

- 1 Տոմարական.
- 2 Ծննդոց գիրքն եւ գիտութիւն.
- 3 Ներդաշնակութիւն.
- 4 Հիւսիսային բեւեռին ճանապարհորդքն.
- 5 Մանր տեղեկութիւնք.
- 6 ՎԱՐՔ Ս. ՄՈՆԻՔՍՅԻ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ԱՐԻԿԵԱՆ

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Հ Ա Ն Դ Է Ս Կ Ի Ս Ա Մ Ս Ե Ա Յ

Արքեպիսկոպոս

թիւ 3

15 Մայիս 1897

Ա Ձ Դ

Պատկերիս այս տարուան առաջին թուղթն մէջ՝ էջ 3, տող 6 (վարէն), ըսուած է. Սէրապիմոնայի պառլէն Չէջ, ուղղէ և կարգաւ Սէրապիմոնայի կողպոսութիւն Չէջ:

Պատմական կրկին անձերու և դէպքերու շփոթութենէ ծնած է այդ վրիպակ. որուն նպատակն է նաև փրանկ SAG բառին առաջին իմաստն:

ԽՄԲ.

Տ Ո Մ Ա Ր Ա Կ Ա Ն

ԶԱՏԿԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐՆ

Կ. Պոլիս 5/17 Մայիս 96

Կ. Պոլսի Յունաց Պատրիարքն՝ «Եկեղեցական Ճշմարտութիւն» օրագրին 24 նոյեմբեր 1895 ի մէջ այսպէս կը գրէր. «Բուզմահմուտ ակադեմիականին հետ ամբողջ քրիստոնէութեան սոմարներու միացման խնդրոյն ըստ ամենայնի համաձայն ենք և փափաքող» Ըստ այսմ իբր սկզբունք կատարելապէս ընդունուած է այս խնդիր. կը մնայ այժմ դործադրութեան կերպն և ժամանակն. Եղանակին նկատմամբ այդ թիրթին ըսածն ամենաճշմարիտ է, վասն զի արեւելեան Եկեղեցեաց Հայրապետներուն առհասարակ միաձայն հաւանութիւնն և դործակցութիւնն կարեւոր է, իսկ ժամանակին՝ իմ կողմէս ամենէն յարմարագոյնն կը թուի 1900 դարադրութիւն. յորում տոմարներու

խտիրն օր մ'աւելի պիտի ըլլայ, տասնութերեք օր, Համադղային բանախօսութեամբ տոմարին փոփոխութեան ուսումնական մասն ծանօթացունելով՝ այնպիսի ճշգրիտ հիմանց վրայ ղետեղել թե- լադրեցի՝ զի մտախոհ մարդն անպատճառ համոզուի: Գուցէ թէ 1900 թուականն չատ մօտ թուի, սակայն ուշադրաւ է Ռու- սաստանի լրագիրներուն՝ մանաւանդ Նովոյիէ Վրէմիայի պե- տութեան առաջին թերթին շտապն, որ նոյն իսկ այս տարուէ հարկ եւ պատշաճ կը համարի այդ ուղղութիւնն:

Այս ըսելով բազմաթիւ երկիրներու ուսումնական ժողո- վոց այս խնդրոյն կարեւոր մի մասին նկատմամբ բռնած ըն- թացքն կ'ուզեմ ձեզ հաղորդել, զանազան եկեղեցիներու պե- տաց Զատիկի կատարման եւ անոր հետ կապակցեալ տօներու հոշակման մասին առժամանակեայ համաձայնութիւնն զիտելով:

Ա. Քրիստոնէական տօներու միութիւնն սկզբամբ ընդուն- ուած է. Յոյն Պատրիարքարանին գործիք եւ բերան եղող լրա- դիրն առհասարակ քրիստոնէից համար միակ տոմարի մը վրայ խօսելով միայն կրօնական կողմը կը նկատէ: Ռուսաստանի Ս. Սիւնհոգոսին լրագիրն նկատելով մի եւ նոյն տեղոյ մէջ նոյն տօներու այլ եւ այլ թուականաւ կատարուին, եւ աստի ծա- դած անփայել անհամաձայնութիւնքն, որ եւ է նկատմամբ թոյլա- տրելի չէ կ'ըսէ: Շատ անգամ տեսած ենք Քրիստոնէից առ հասարակ Զատիկ հոշակելն եւ յաջորդ տօներն միաբան սօ- նելն, ինչպէս՝ այս տարի, սակայն այս կերպով ոչ եկեղեցիք ի- րարու հետ հաշտուած եղան եւ ոչ աղգայ շահերու վնաս, մա- նաւանդ թէ բարոյական եւ նիւթական շահ: Նկատենք այս տոմարական տարբերութեամբ կրկին Զատիկներն, կրկին Համ- բարձումներ, Հոգեգալուստներ, չիչնիք կրկին Ծնունդներն եւ մնացեալ հաստատուն տօներն, յորս գործերն կը դադրին, պաշ- տօնեայք կը հանգչին, դպրոցներու դադարն, եւլն, որոնց վը- նասն եւ դարմանն Զատիկի տօնին հաստատուն միութեանն ար- զիւնք պիտի ըլլայ:

Սակայն, աստեղաբաշխականին հրամաններն չլսած՝ գիտու- թեան եւ հմտութեան համառօտ խօսքն լսենք. կրկին հին գե- րեղմաններու մէջ խուզարկութիւն ընելով ահա թէ ինչ դտայ:

Անշուշտ ամենքնիս ալ շատ անգամ լսած ենք եւ կամ կարդացած՝ թէ Զատիկն այժմեան հաստատութեան կանոնն Նիկիոյ հրամանն է, թէպէտ եւ այս նկատմամբ ժողովին գոր- ծերն կորսուած են: Հնութիւնն այս պակասն դարմանելու հա-

մար բաղատութիւններ եւ մեկնութիւններ գրած է , սակայն
որն է ուղիղ , քանի որ իրարու հակառակելով այս կամ այն
կէտն կը պաշտօնանեն : Բնագիրն որոշել եւ զտնել անհնարին
էր , ամենքն ալ կը խօսէին վրան , բայց ոչ ոք զիտէր , ոչ ոք
տեսած էր : Այդ բնագիրն կեցած է , եւ Կ. Պոլսի նշանաւոր
Հայրապետներէն մին է դայդ մեզի հասցունողն : Ոսօք մը պատ-
մական , եւ ապա կարգանք այդ հատուածն :

Կ. Պոլսի Պատրիարք Սկուստիկոս Յովհաննէս վախճանե-
լով 575 ին « Յիսուն տիտղոսաց գիրք » ն թողած է մեզ , որ յոյն
եկեղեցական կանոնագրաց հիմն է : Արդ երկու ձեռագիրներու
մէջ՝ յորոց մին Աթոս լեռնէն փոխադրուեցաւ Բարիդի Ազգային
գրատունն , յն . ձեռ . յաւել . Թ . 483 , եւ միւսն չգիտեմ ուսկից՝
Վատիկանեան գրատան մէջ , 843 թիւ , յիսներորդ տիտղոսէն
յետոյ այս խօսքն ունին՝ Վասն ժամանակի Զատիկն , եւ ան-
միջապէս առաքելական կանոններու յիշատակութենէն եւ ժո-
ղովներու նկարագրէն վերջ ընդարձակ կը գրեն Զատիկի ժամա-
նակին նկատմամբ Նիկիոյ ժողովոյն գործերն : Assemani Վա-
տիկանեան ձեռագրէն քաղելով հրատարակած էր այս հատ-
ուածն . սակայն մեծ գործ մը չթուեցաւ , Բենեդիկտեան Pitra
նշանաւոր հանգուցեալ ծիրանաւորն նոյն հատուածն գտաւ Ա-
թոս լեռան ձեռագրին մէջ , եւ Assemani ի հրատարակութեան
հետ համեմատելով մտադրեց իր Spicilegium Solesmense
ծանրադին հատորներուն մէջ մացունել : Ահա ծիրանաւորին
չորրորդ հատորին մէջ Նիկիոյ ժողովոյն կամքին բացարձակ
խօսքն .

Զատիկի նկատմամբ Նիկիոյ Ս . Ժողովոյն վճիռն . « Ահա
մեծին եւ բարեպաշտին Կոստանդիանու ժամանակ՝ որ ոչ
միայն ազգին խաղաղութեան համար յիշեալ եպիսկոպոսունք
հաւաքեց այլ եւ անձամբ ներկայ ըլլալով անոնց ժողո-
վին՝ քննեց անոնց հետ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյն կարեւորն
Ս . Ժողովին մասնակցողներու միաձայն հաւանութեամբ գոր-
ծելն : Զատիկն համաձայն հաւանութեամբ առհասարակ հոջա-
կելու խնդիրն որոշելէ յետոյ՝ սեսաւ որ քրիստոնէից երեք մասն
Հոովմայեցւոց եւ Աղեքսանդրացւոց սովորութեան համաձայն
կը կատարէր , եւ միայն Արեւելեան մի մասն կը հակառակէր
այդ սովորութեան : Հաճոյ թուեցաւ մեզի , մէկկի թողլով քրի-
ստութիւն եւ վիճաբանութիւն , որ Արեւելեան Եղբարք Հոով-
մայեցւոց եւ Աղեքսանդրացւոց եւ այլոց հետ կատարեն դայդ .

որպէս զի ամենքն միաձայն եւ մի եւ նոյն օր սուրբ Զատիկն իրենց աղօթքն բարձրացունեն յերկինս : Եւ արեւելեայք որ կ'անջատէին յայլոց ստորագրեցին : Spic. Solesm. Դ. էջ 541 :

Բ. Ահա Նիկիոյ Ժողովոյն Հարց ճշմարտեւ կամքն , զոր 575 ի վախճանող Կ. Պոլսի հայրապետ մը՝ երկուքուկէս դար միայն այդ Ս. Ժողովէն յետոյ՝ վաւերաբար կը հասցունէ մեզի իր ժամանակին զործածուող եկեղեցական կանոնադրաց կցելով ընդարձակօրէն : Այլ ո՛ւր են լուսինն, գիշերահաւասարն, հրեայքն, զորս չարունակ կը յեղյեղենք Զատիկ խնդիրն ծագելուն պէս : Ս. Ժողովը այդպիսի խնդիր չյուզեր, ընդհակառակն յայտնապէս կ'ըսէ՝ թէ ոչ միայն վիճարանութիւն չընդունիր՝ այլ եւ ոչ խնդիր կամ քննութիւն, որոշելու համար թէ որ կողմի է իրաւունքն : Եւ կը տեսնուի որ քրիստոնէից երեք մասն Հռովմայ եւ Աղեքսանդրի սովորութեան կը հետեւէին, ուստի հրաման կ'արձակէ որ Արեւելեայք եւս այնպէս ընեն : Պատճառ : Որպէս զի ամենքն միաձայն եւ մի օր երկինք բարձրացունեն իրենց աղօթքն Զատիկի սուրբ օրն : Ահա իսկականն, ահա Ժողովին նպատակն, Ժողովին կամքն. իսկ լուսինն, գիշերահաւասարն, հրեայն, կամաւ անյիշատակ թողուց :

Այսպէս նշանաւոր խօսքերու եւ լուութեան առջեւ՝ ի՞նչ կ'ըսէք, եթէ Նիկիական սրբազան Հարք դառնային ի կեանս՝ միթէ չզոյժէին պիտի, ի՞նչ անմտութիւն՝ լուսնի՝ գիշերահաւասարի եւ հրէից հետ խաղալ : Միայնք, որչափ գայթակղութիւն, Քրիստոնէի Զատիկն իսկ անհամաձայն տեսնուի :

Գ. Այլ աստ ձեր նայուածքէն պատմական առարկութիւն կը նշմարեմ. չառ եւ երկար դարեր՝ կ'ըսէք, Քրիստոնէութիւնն միաբան կը սօսէր Զատիկն , Դրեգորեան փոփոխութիւնն ծնաւ այդ խտիրն : Սակայն այս առարկութեան դէմ թողէք որ լուսն . վասն զի ձեզ եւ ինձ անհաճոյ է պատասխանն : Թողունք այդ անձինքն՝ զորոնք հարկ պիտի ըլլայ վրդովել՝ իրենց խաղաղութեան հանգստարանին մէջ, գոցենք անցեալ պատմութեան այդ էջն , եւ մենք յառաջգիմութեան եւ ուղղութեան սիրով ապրինք , զի կեանքն այդ է :

Դ. Նիկիոյ Ժողովոյն կամքն մեզ ծանօթ է հիմայ. ոչ միայն ներկայ իրաց վիճակին փոփոխութեան չհակառակիր, այլ եւ կը հրամայէ եւ համբան ցոյց կուտայ իր օրինակաւն : Ուշ զրէք թէ ինչպէս Ս. Ժողովէն անմիջապէս յետոյ Կոստանդինոս նաւակաւ կը խօսի առ Նախկոպոստոնս :

«Յաւալի է հրէից ըսածն» թէ առանց իրենց Քրիստոնեայք չեն կարող Ձատիկ տօնել . . . : Ձեն կարող առաջնորդ ըլլալ որ եւ իցէ խնդրոյ մէջ. եղած չէ որ նոյն տարւոյն մէջ երկու անգամ Ձատիկ տօնեն» Կոստանդիանոս կրնար յաւելուլ , եւ յաջորդ տարին՝ դարնային զիշերահաւասարէն հաշուելով մինչեւ միւսն՝ առանց Ձատիկի Խնդրեմ կարդացէք Revue des questions historiques-ի (Թիւ ԻԸ 1880 Յուլիս 1) Նիկիոյ Ժողովին մէջ Ձատիկ խնդիրն վերնադիր յօդուածն, Duchesne Քաճանա-յին աշխատութիւն, որուն հետեւութիւնքն համեմատելով Նի-կիոյ Ժողովին վերոյիշեալ հատուածին հետ՝ պիտի խոստովանիք թէ այս հրէական Ժողովարանին դէմ Քրիստոնեայ Եկեղեցւոյն լծիւն է :

Սակայն Նիկիոյ Ժողովն այսու բաւականացած չէ . վասն զի գիտութեան աջակցութիւնն ինքն է պահանջող : Հռոմա-յեցւոց եւ Աղեքսանդրացւոց սովորութիւնքն ծանօթ են . այդ հաշիւներ որով կրկին այդ եկեղեցիք իրենց Ձատիկն կը հաւ-տատէին երբեմն՝ այո՛ երբեմն միայն կը տարուբերէին իրարմէ : Նիկիոյ Ժողովն այդ հազուադիւտ եւ դիպուածական տարբե-րութիւնն իսկ իսպառ ջնջել ուղելով ինչպէս վաւերագիրք կը վկայեն՝ Աղեքսանդրիոյ Եկեղեցւոյն կը յանձնէ , որպէս զի իր մեծահոգակ աստղաբայիներուն ձեռամբ ամեն տարի Ձատիկն դանայ եւ հազորդէ Հռոմայ Եկեղեցւոյն, որ ըստ կարգին հա-զորդէ այլոց : Այս է Սուրբ Լեւոնի առ Մարկիանոս Կայսր գրածն .

«Նիկիոյ սուրբ Հարք Ձատիկ կատարման նկատմամբ ա-մեն տեսակ անհամաձայնութիւն բառնալ ուղելով Աղեքսանդ-րիոյ եպիսկոպոսին յանձնեցին ըտրորովին, վասն զի հին Ժամա-նակէ Եղիպտացիք ճարտար էին այդ հաշիւներու մէջ . Եւ ե-պիսկոպոսին պարտք զրին հաղորդել զայդ Առաքելական Աթո-սոյն որպէս զի ըստ կարգին հազորդէ հեռաւոր եկեղեցեաց :

Եւ Դժարատապէս ինչպէս միշտ եւ ամեն տեղ՝ Ժամանակի եւ մարդկային կրից հոսանք ամենէն իմաստուն օրէնքն կը վո-րիսեն եւ մինչեւ իսկ նպատակին հակադիր արդեւքի կը վերա-ծեն : Աղեքսանդրացւոց գիտութեան յանձնուած այս խնդիր մեղ-միւ կ'ըմբիսի նպատակէն շեղիլ . այն որ առհասարակ Քրիստո-նէական Ձատիկին միաբանութեան համար հաստատուած էր՝ հաշիւներու՝ չրջաններու՝ լուսնի՝ զիշերահաւասարի եւ հրէից խնդիր կը դառնայ, որոց վրայ ոչ խօսած էր եւ ոչ ուղած Նի-կիոյ Ժողովն : Այս զգոթիթաիին վրայ հասնելով առաջին ուշա-

դրութեան կէտն հրէական Պասեքէն զգուշացնելն եղաւ Քրիստոնէականն, եւ այս անոնց հաշիւներէն կախումն ունենալ կ'ըստիպէր ժ. Դ զարուն մէջ կը տեսնէք որ Նիկիեիորի Բիւզանդական պատմութիւնն կը վկայէ՝ (Դիրք Ը, գլ. Ժ. Գ)՝ Կոստանդինու առ եպիսկոպոսս զրաժին հակառակն, զարմանալի՝ ալ նպատակն փոփոխուած ըլլալով՝ իրաւայի կերպով։ «Իսրայելացւոց Պասեքն փոխուած ըլլալով՝ մերն ալ անոնց հետ փոփոխուած ըլլալու է, վասն զի մերինն անոնց հետ կապուած է եւ անոր վրայ հաստատուած»։ Ըստ այսմ 1593 ին Գրիգորեան նորոգութեանց զէմ Կ. Պոլսի Սիւնհոգոսին առաջին առարկութիւնն եղաւ ըսել՝ թէ այդու մերթ հրէականին հետ միասին պիտի կատարեն Զատիկն, Պ. Քալաւաքերիս 1836 խօսելով կ'ըսէ առ Գրիգոր Պատրիարք Կ. Պոլսի. «Եթէ մենք Լատիններուն պէս կատարէինք Զատիկն, զարնային գիշերահաւասար համարելով Մարտինն, կամ հրէից հետ եւ կամ կանուխ տօնել պիտի ստիպուէինք. ալ այս առաքելական է կանոնին եւ Նիկիոյ Ժողովին հրամանաց հակառակ է»։ Բայց Առաքելական է կանոնն բռն գիշերահաւասարէն առաջ Զատիկ կատարելն կ'արգելու, ոչ թէ յետոյ քան զքունն եւ յառաջ քան զերեւելին որ ըստ յունական եկեղեցւոյ կը ձգի մարտ 21 է մինչեւ 2 ապրիլ։ Իսկ առաջին տիեզերական ժողովին հրամանն արդէն զիտենք, ուստի աւելորդ է խօսիլն։ Արեւմտեան տուամարին զէմ եղած գլխաւոր առարկութիւնն է՝ Զատիկն երբեմն քան զհրեայս առաջ կատարուին, եւ երբեմն ալ միասին անոնց հետ. ալ զիւրին է ըմբռնել թէ հրեայն ոչ իր օրէնքին եւ ոչ երկնային մարմնոց ընթացքին հետ համաձայն է, արդեօք այս զՔրիստոնեայս կաշկանդելու կարող է։

Երբ Կոստանդինու առ Եպիսկոպոսունս թուղթն կարդանք՝ ոչ ապաքէն պատմական շինձու ծաղրածութեան հասու կ'ըլլանք։ Եւ ինչո՞ւ այս. — վասն զի նպատակէն չեղեցան, ինչ է հետեւանքն։

Զ. Նիկիոյ Ժողովքն իր նպատակին հասնելու համար դիտութեան զիմում ըրաւ. զիտենք թէ ինչ ընծայեց եւ ինչ կ'ընծայէ մեզ գիտութիւնն յայդ հասնելու համար։

Երբ 1700 ին Գերմանիոյ բողոքականք ընդունեցին նոր տոմարն, առանց այսու Կաթուղիկէ ըլլալու, եւ ինչպէս 1873 ին Ճաքոն ընդունելով Գրիգորեան տոմարն՝ կռապաշտ ըլլալէ չչաղրեցաւ, որոշեցին որ Զատիկն ոչ թէ չըջաններով գտնեն՝ այլ

աստղաբաշխական հաշիւներով։ Այս բուն իսկ Նիկիոյ ժողովին հաստատութեանն դառնալ էր. այլ այս տարբերութեամբ որ սոցայն Եկեղեցւոյ հրամանաւ հաստատուած չէր, որով Գերմանիայէ ղուրս առանց ազդեցութեան, եւ միւս Քրիստոնեայ ազգերէ բոլորովին մեկուսի։

Ուսուցիչն Pierre Horrebow Գոթենհակի Արքայական Կաճառին անդամ եւ աստղաբաշխականին ուսուցիչ իր առ Քրիստիան Ջարքայ ընծայած գրոց մէջ՝ յորում փոխանակ չրջաններու կարօտելու աստղաբաշխական ուսմամբ Ջատիկն հռչակել կը քարոզէ, այսպէս կը խօսի, յանուն Գերման Սկանտինաւեան գիտութեան, նոր տոմարին վրայ .

«Գրիգոր ժԳ ինչ որ կարող էր ըրաւ, մեծամեծ ծախքով հրաւիրելով բանիբուն գիտնականքն. սակայն իշխանին հրաւերն չէ բաւական երբ չափազէտք կարող չեն։ Նոյն գրոց մէջ կը յաւելու՝ թէ Կաթոլիկեայք իրաւունք ունէին դեռ չրջաններու դրութեան հետեւելով սպասել աստղաբաշխական գիտութեանց զարգացման. որով բողոքականք իսկ փոխանակ Քրիստոնէութեան մնացած մասէն անջատելու նոյն չրջանաց գործածութեանն կրնային հետեւիլ»։ Նոյն գրոց մէջ յառաջ երթալով հրէից ծուռ հաշիւներուն քրիստոնէական հաշուոց հպատակելուն ղէմ կը կարդանք. Մենք, կ'ըսէ, օրէնք հաստատելու ենք եւ քննութիւն, ոչ թէ հրէից ըրածին՝ այլ ըստ աստուածային հրամանին ընել պարտաւորածին»։ Horrebow Ջատիկ որոշման խնդրոյն կը կցէ սկզբնական միջօրէականի խնդիրն։ Իրաւամբ, վասն զի եթէ Հռովմայ եւ Աղեքսանդրիոյ հին սովորութեան համեմատ բաժանման կէտն զարնային գիշերահաւասարն է, ամեն ոք կ'ըմբռնէ զիւրաւ թէ այդ երկնային երեւութին ըսպէն որոշելու համար՝ պէտք է սահմանեալ միջօրէականի մը ժամն առնել։ Եթէ գիշերահաւասարն առաւօտեան ժամը վեցին է հոս ի Կ. Պոլիս՝ հակոտնէից համար երեկոյին նոյն ժամուն է. իսկ արեւելք եւ արեւմուտք գտնուողք միջին երկայնութեանց վրայ առաւօտուն կամ երեկոյին համեմատական ժամերով, ըստ տեղւոյն երկայնութեան։ Արդ ուսուցչին առաջարկած սկզբնական միջօրէականն՝ որով զիշխրահաւասարն եւ անտի Ջատկական լուսնի լրումն պիտի հաստատուի՝ Հռովմայն է։

Անցեալ տարի Մայիսի մէջ արտասանուած ճառախօսութիւնն է այս, զոր համառօտելինք կարեւորին ուշ դնելով միայն։

ԾՆՆԴՈՑ ԳԻՐՔՆ ԵՒ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԻՆՉ ԵՆ Զ ԳԼԽՈՅՆ «ԱՍՏՈՒԾՈՑ ՈՐԴԻՔ»Ն

Ծննդոց Զ գլխոյն մէջ այսպէս գրուած է.

1. «Եւ եղեւ իբրեւ սկսաւ մարդիկն բազմանալ ի վերայ երկրի, եւ դստերք ծնան նոցա»

2. Տեսեալ որդւոցն Աստուծոյ զդստերս մարդկան զի զեղեցիկ էին, առին իւրեանց կանայս յամենեցունց զոր ընտրեցին»

3. Եւ ասէ Տէր Աստուած. մի՛ մնասցէ ոգի իմ ի մարդկանդ յայդմիկ յաւիտեան, վասն լինելոյ դոցա մարմին . եւ եւ զիցին աւուրք դոցա ամբ հարիւր քսան»

4. Եւ սկայք էին ի վերայ երկրի յաւուրսն յայնոսիկ . եւ յետ այնորիկ իբրեւ մտանէին որդիքն Աստուծոյ առ դստերսն մարդկան, եւ ծնան իւրեանց որդիս, նոքա էին սկայքն որ յաւիտենից արք անուանիք»

Այս քանի մը տողերուն մեկնութիւնը բաւական զժուարութիւններ ունի, բայց ամենէն զխաւորն է՝ «Որդիք Աստուծոյ» բառն (Բար Ելոնիմ) եւ «Դստերք մարդկան» (Բեկնոք Հաւադամ) :

Երկար եւ տեսակ տեսակ մեկնութիւններ տուած են քրննիչք, այլ այսօր գրեթէ առհասարակ ընդունելին է՝ Որդիք Աստուծոյ խօսքով Սեթի յաջորդները , եւ Դստերք մարդկան իմաստով Կայենի ծնունդներն հասկնալով Motais քահանայն ժամանակաւ Որդիք Աստուծոյ խօսքով կ'ուզէր Ադամայ ուղիղ յաջորդութիւնն հասկնալ, իսկ Դստերք մարդկան բառերով անուղղակի զաւակներն. այլ այս ընդունելի չէ : Անցեալ տարի յուլիսի եւ հոկտեմբերի թուով Revue Biblique թերթին մէջ Ch. Robert քահանայն այս կէտիս վրայ երկար յօդուած մը գրելով լուսաբանած է խնդիրն ընդունելի մեկնութեամբ :

Ոսկեբերան եւ Աւգոստինոս Որդիք Աստուծոյ ըսելով Սեթի ժառանգութիւնն հասկցան, եւ Դստերք մարդկան ձայնով Կայենին Որդիք Աստուծոյ խօսքին մէջ պարզ հողիներու զաղափարն պրպտիկ անհնար է յաջորդ իմաստներուն պատճառաւ , վասն զի ասոնց եւ մարդկան դստերաց միութեամբ սկայքն կը սերին :

Այսչափն ամենապարզ է. սակայն յոյն Աստուածաշնչի օրինակներէն ոմանք փոխանակ Որդիք Աստուծոյ բառերուն ունին «Հրեշտակք Աստուծոյ» այս ընթերցման հետեւած են ոմանք ի Հարց Եկեղեցւոյ Ինչպէս մեկնելու է:

Անշուշտ Աստուածաշնչին ուրիշ տեղերու մէջ գործածուած նոյն խօսքերն լաւ է քննել, իմաստին տեղեակ ըլլալու համար: Նախ երբայական Ելոնիմ բառի նշանակութիւնն ստուգենք: Այս բառ Ելոան եւ Ելիմ բառերուն յոգնակին է. եւ բառական նշանակութիւնն է՝ Աստուածներ. այլ եզական իմաստով Մընընոց առաջին զլխոյն առաջին տողն երբայական բառական առմամբ կ'ըստի այսպէս. Ի սկզբանէ արար Աստուածք:

Երբայական լեզուի մէջ վեհութեան յոգնակի կոչուած կա- նոնն կայ. երբ Ելոնիմ ճշմարիտ Աստուծոյ տրուի՝ այս կանո- նով է, եւ եզակի իմաստով: Այս վեհութեան յոգնակին մէջ երեք անձանց միութիւնն կ'ուղեմ նկատել. Ինչ որ ալ է՝ երբ սուտ աստուածոց համար գործածուի Ելոնիմն՝ յոգնակի է ի- մաստն, եւ ոչ վեհութեան յոգնակի:

Նոյնպէս երբ դատաւոր նշանակէ Աստուծմէ կարդեալ, կամ արքայ՝ ալ դատաւորի առմամբ, յոգնակի է իմաստն:

Որով Ելոնիմ կը նշանակէ ըստ տեղւոյն, Աստուած, աստ- ուածներ, դատաւորներ, եւ արքայք իսկ: Որդիք Աստուծոյ կը նշանակէ Աստուծոյ որդիներ, աստուածներու (ղից) որդիներ:

Այս խօսք Հնդամատենին մէջ միայն երկու անգամ յիշ- ուած է, զոր յիշատակեցինք. Յոբայ գրոց մէջ երեք անգամ կը գտնենք. երկու անգամ Սաղմոսին մէջ. ահա ամենն:

Յոբայ առաջին զլխոյն 6 համարին մէջ եւ երկրորդին 1ին՝ խօսքն է Աստուծոյ աթոռոց առջեւ բոլորող Ելոնիմի որդւոց վրայ, որոց մէջ կը սողոսկի Սատանն: Յայտնի է որ հոս Աս- տուծոյ որդիքն միայն հրեշտակներն կարող են ըլլալ (1)

Քիչ մը հետուն 1Ը զլխուն մէջ Եհովան կը փորձէ զԱրդարն ու կ'ըսէ. «Հարցից զքեզ եւ տուր ինձ պատասխանի. Ո՞ւր էիր մինչ ես հիմունս արկանէի երկրի . . . Ո՞վ եզ զչափ զորա թէ զիախցես, կամ ո՞վ արկ ի վերայ զորա լար: Յէ՛ր վերայ հա- տասեցան սղխք զորա, ո՞վ է որ արկ զվէմն անկեան ի դմա:

(1) Դիտելի է որ հոս հայերէն օրինակներն «Հրեշտակք Աստուծոյ» կ'ըսեն, եւ ոչ «Որդիք»: Նոյնպէս է եւ 1Ը գլ. 7. ուր երկու տեղ «Հրեշ- տակք աստուծոց» եւ «Հրեշտակք իմ» կ'ըսեն:

Յորժամ եղեն աստեղք ծերք, ամենայն Հրեշտակք աստեղաց օրհնեցին զիս մեծաձայն, եւ ամենայն Հրեշտակք իմ զովեցին»
Երբայականն հայերենին այս բառերուն տեղ ունի՝ Բենե Ելո-
նիմ, Որդիք Աստուծոյ:

Յայտնապէս հոս Որդիքն Աստուծոյ հրեշտակներն են. այս-
պէս կը հասկնան Եօթանասունք, Հայն, Քաղղէականն, Ասորին
եւ Արարն:

Սաղմոս 29 (6, 7) այսպէս կ'ըսէ.

«Խոստովան եղիցին երկինք սքանչելեաց քոց, Տէր,

«Եւ ճշմարտութիւն քո յեկեղեցիս սրբոց:

«Ո՞վ է յամպս՝ որ հաւասարէ քեզ,

«Կամ ո՞վ նմանիցէ Տեառն յորդիս Աստուծոյ»

Հոս ալ արդէն իսկ իմաստէն յայտնի կ'երևի՝ որ հոգեաց
եւ հրեշտակաց համար է այդ բացատրութիւնն: Վերջին ան-
գամ կը տեսնուի Սաղմոսաց ԻԸ առաջին տողերուն մէջ, այսպէս.

«Մատուցէք Տեառն, Որդիք Աստուծոյ,

«Մատուցէք Տեառն զորդիս խոյոց:

«Մատուցէք Տեառն զփառս եւ զպատիւ,

«Մատուցէք Տեառն զփառս անուան նորա . . . »

Այլ հոս ալ այս խօսքն Հրեշտակաց կուտան չատերն:

Որով Ծննդոց առաջին գլխին սկզբնաբանէն զատ, հինգ
անգամ Որդիք Աստուծոյ դործածութիւնն կը դանիմք ամբողջ
Աստուածաշնչին մէջ, եւ այդ միշտ երկնային հոգեաց կամ հրեշ-
տակներու ուղղեալ: Այս ըսելով ոչ քերականական եւ ոչ բա-
ռադիտական պատճառ կ'ունենանք մեր խնդրոյն մէջի Որդիք
Աստուծոյ խօսքն այլապէս մեկնելու. որով հրեշտակքն եւ ոչ
թէ Սեթի որդիք կրնանք հասկնալ Ծննդոց 2 գլխոյն դործա-
ծութիւնն:

Այսպէս ալ Դստերք մարդկան բացատրութիւնն՝ (Բենեթ
Հաադամ)՝ ոչ թէ առանձին ցեղի մը յաջորդող կանայքն՝ այլ
առ հասարակ Աղամայ յաջորդութիւնն պէտք է հասկնալ: «Որ-
դիք մարդկան» խօսքին իմաստն պարզապէս մարդկութեան զա-
ւակն նշանակելով, եւ արական առմամբ՝ առ հասարակ արքն,
«Դստերք մարդկան» կը նշանակէ մարդկութեան առհասարակ
կանայքն:

Այլ յիշատակութեան արժանաւորագոյն կէտերէն մին է հին
շրէութեան եւ մինչեւ չորրորդ դարու երկրորդ կիսուն քրիս-

տոնէից զարմանալի ըմբռնումն , որք երկնային ոգեաց եւ Ա-
զամայ զստերաց միութիւնն կը հասկնային այդու : Մի քանի
անուն միայն յիշեմք երկարէն զգուշանալով . Ս. Յուսսինոս ,
Ս. Կղեմէս Աղեքսանդրացի , Տերտուղիանոս , Որդինէս , Լակ-
տանտիոս , Ս. Կիպրիանոս , Ս. Ամբրոսիոս , Սուրբիկոս Սեւերոս ,
եւլն . , թողունք առաջին դարուն հրեայ փիլիսոփայն եւ պատ-
միչն , Փիլոն եւ Յովսեպպոս . որոնք ամենն ալ Որդիք Աստու-
ծոյ խօսքով հրեշտակներն հասկցած են , եւ Դստերք մարդկան
ձայնով առհասարակ Ազամայ յաջորդող կանայքն : Ս. Յերոնի-
մոս՝ ամբողջ Աստուածաշունչն ի Լատին լեզու թարգմանելու
չափ կարող երբայադէտն՝ դժուարինն չլուծէր ու կ'անցնէր : Ս.
Աւգոստինոս ընդերկար կը վարանի , կը հակասի , եւ հուսկ ու-
րեմն Որդիք Աստուծոյն կ'ըսէ Սեթայ որդիքն ըլլալ :

Նոյն դարուն մէջ Եկեղեցական հինգ Հարք՝ կամ գրիչներ՝
այսպէս հրեշտակներու կանանց հետ խառնուելու պիղծ ենթա-
դրութեան դէմ ողուով չափ կը բողոքեն . ոչ հրեշտակք՝ այլ Սե-
թի որդիքն են ատոնք , կ'ըսեն : Ասոնք են Ս. Կեսարիոս , Ս.
Ոսկեբերան , Փիլաստրոս , Թէոդորեոս , Ս. Կիւրեղ Աղեքսան-
դրացի : Սակայն մեծամասնութիւնն հակառակն կը պաշտպանէր :

Ի՞նչ էր այդ հակառակ կարծեաց հիմն . Բնչպէս հնար էր
Ս. Գրոց այդ տողերն այդպէս մեկնելու միտել :

Բրիտոսէ քանի մը դար առաջ հրէից մէջ Գիրք Ենովքայ
անուն մտտեան մը տարածուած էր , զոր նոյն իսկ նախաջըր-
հեղեղեան նահապետին գործն կը համարէին . բայց որ ըստ քըն-
նադատից մեր թուականէն երկու դար միայն կրնար կանխել :
Այդ գրոց մէջ հին աւանդութիւններու վրայ հիւսուած իսկ մը
պատմութիւններ եւ նկարներ կային , տեսակ մը Յայտնութեան
զիրք էր անվաւեր , որ Ծննդոց համառօտ ըսածներն՝ հրեշտակ-
ներու անկումէն եւ սկայից ծնունդէն սկսելով մինչեւ Մեսիա-
կան աւետեաց կատարումն երկար ու ընդարձակ մանրամաս-
նութեամբ կը սլատմէր :

Այս գիրք՝ որուն քանի մը կտորներն պահուած էին , անց-
եալ դարու վերջերուն մօտ Եգիպտոսի մէջ գտնուեցաւ , իսկ
վերջին օրերու՝ Եթովպիական եւ Յունական ձեռագիրներու
մէջ : Սակայն քրիստոնէական թուականին առաջին դարերուն
մէջ ծանօթ եւ համբաւաւոր էր այս զիրք եւ մեծ ազդեցու-
թիւն ունէր : Ոմանք Հայրերէ՝ ինչպէս Տերտուղիանոս՝ վաւե-
րականութեանն վրայ չէին տարակուսել , եւ ոչ իսկ նախաջըր-

հեղեղեան դրութեանն եւ Աստուածաշունչ ըլլալուն . այնպէս զի շատ անգամ հատուածներ փոխ առած են անկէց: Այս զիրք հրէական ժողովրդեան գաղափարներուն պատկերն էր, եւ Եկեղեցական Հարց վրայ իսկ մեծ ազդեցութիւն ունեցած:

Այն դրոյ մէջ կը տեսնանք հրեշտակներու անկումն եւ սկայից ձնուռն մանրավէպ նկարագրութեամբ պատմուած . երկնային ոգիք՝ որոնց անունը մականունը կը յիշատակէ՝ մարդկային ազգի գեղեցիկ ու շնորհագեղ աղջկանց հետ սիրահարած են, յորոյ սկայքն կը սերին:

Ի վերջոյ զիտելի է որ Ս. Յուդա Առաքեալ իր թղթոյն մէջ ուղղակի կը յիշէ Ենովք նահապետն, եւ զնա ինքն առաջ կոչելով՝ բառ առ բառ հատուած մը կը քաղէ, որ նահապետին համանուն գրքէն է. այս՝ 14 եւ 15 համարներու մէջ, իսկ քիչ առաջ՝ 6 համարաւ հրեշտակաց անկման նկատմամբ Ենովքայ դրոյ դրածն կ'օրինակէ իբր իր իսկ յատուկ խօսքն, այսպէս.

6. «Եւ զՀրեշտակս որ ոչ պահեցին զիւրեանց իշխանութիւնն, այլ թողին զիւրեանց բնակութիւնն, ի դատաստանս մեծի աւուրն՝ մշտնջենաւոր կապանօք պահեաց ի խաւարի»:

14. «Մարգարէացաւ վասն նոցա եւ եօթներորդն յԱդամայ Ենովք՝ եւ ասէ . Ահաւասիկ եկն Տէր բիւրուք սրբովք Հրեշտակօք, 15. առնել գատաստան ըստ ամենայնի. եւ յանդիմանել զամենայն ամպարիշտս վասն գործոց իւրեանց՝ զոր ամպարըշտեցին. եւ վասն ամենայն խիստ բանից զոր խօսեցան զնրմանէ մեղաւորք եւ ամպարիշտք»:

Նոյնպէս եւ Ս. Պետրոս նոյնպէս ներշնչուած կը գրէ իր երկրորդ թղթոյն մէջ, Գլ. Բ, 4.

«Զի եթէ ի Հրեշտակսն յանցուցեալս Աստուած ոչ խնայեաց, այլ խաւարին կապանօք արկեալ ի տարտարոսն՝ եւս պահել ի դատաստան»:

Անշուշտ այս երկու հատուածներն՝ ըստ աստուածաշունչ Առաքելոցս՝ հրեշտակներու նախ քան զարարչագործութիւնն ապստամբելն է. այլ զիտելին այն է՝ որ Ենովքայ գրոց ժ զըլխուն մէջ գրեթէ նոյն նման բացատրութիւններն կը տեսնանք Ադաւելի՝ Սեմիազասի եւ ուրիշ հրեշտակներու համար, որոնք Ադամայ յաջորդներուն դատերքն իրենց կին առած էին:

Որով յայտնի է՝ զի Պետրոս եւ Յուդա առաքեալներն՝ որք Ենովքայ գիրքն կը ճաշնային ապահով այդ անվաւեր գրքին հրեշտակներու անկման վրայ պարզած գաղափարներէն՝ սոցորուած էին:

Դեռ եւս բուն մեր առաջարկութեան պատասխան չտրուած՝ ուրիշ հարցում մը կ'ըլլուի. թէ ի՞նչպէս Ս. Պետրոս եւ Ս. Յովնայ աշխարհի ազգեցութիւն կը կրեն այդ Գիրք Ենովբայ կոչուած անվաւերականէն՝ մինչեւ հրեշտակներու մարմնոյ հետ խառնուելու հաւատքէն առաջ եկած բացատրութիւնքն պատկերել իրենց թղթերուն մէջ:

Այս ամենն բացատրելու համար քննութիւն կարեւոր է . Ch. Robert քահանայիս գրութեան այս մասն կարեւոր է եւ հետաքրքրական:

Քննութիւնն եւ հետեւանքն յառաջիկային:

(Շարայարեյի)

Ն Ե Ր Դ Ա Շ Ն Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Բնութիւնն հակադիր կը կարգէ իրարու էակներն արդէս զի անոնց մէջ պատշաճ երեւոյթ ստեղծէ:

Այս մեծ ճշմարտութիւնն ամբողջ իմաստասիրութեան իրր բանալի կը նկատեմ. սա աշխարհի բազմազան յայտնութիւնները բաւ՝ որչափ միւսն՝ թէ Ոջ Ինջ Ի գոյր: Արուեստներու եւ ճարտարխօսութեան ճաշակին աղբիւրն է այս: Տեսութեան՝ լսելիքի՝ շօշափականին՝ ճաշակելեաց եւ գեղեցկութեան ամբողջ հրապոյրն՝ ինչ տեսակ որ ըլլայ, ամբողջ ցանկութիւնն հակառակներէն կը ծնանի: Այլ նոյնպէս հակառակներէն է տըգեղութեան՝ անհամաձայնութեան եւ ամեն անհաճոյ դժացմանց պատճառն: Ամենէն զարմանալին այս է՝ որ բնութիւնն մի եւ նոյն պատճառներն գործածելով միշտ՝ այսչափ այլազան արդիւնք կ'արտադրէ: Երբ հակառակներն իրարու կը դիմադրէ՝ ցաւալի դժացումն կը ծնուցանէ ի մեզ, եւ ախորժական՝ երբ զանոնք կը խառնէ: Հակառակներու դիմադրութիւնէն անհամաձայնութիւն կը ծագի, եւ անոնց միութենէն՝ ներդաշնակութիւն:

Այս մեծ օրէնքին քանի մը փորձը խնդրինք բնութեան մէջ: Յուրոր տաքին հակառակ զրուած է, լոյսն՝ խաւարի, ցամաքն՝ ջրի, եւ այս հակառակ տարերաց ներդաշնակութիւնը հիմնալի արդիւնք կը ծնանի: Իսկ եթէ ջերմութեան իսկոյն ցուրան յաջորդէ կամ ցրտին ջերմն՝ բուսոց եւ կենդանիներու

չատերը կորստեան վտանդի կը մատնին : Արեւու լոյսը հաճոյական է, այլ երբ մութ ամպ մը ճառագայթարձակ փայլի կամ խաւար ամպի մը ծոցէն վառվառն հուր ծագէ՝ փայլակի նման՝ տեսանելիքն չեն հանդուրժեր: Փոթորկի արհաւիրքն կը բազմանայ երբ որոտումն անարեւիչ փայլակներն զուգակցէ լուսթեան հետ. եւ կը բազմապատկի՝ եթէ այդ բոցերու եւ խաւարի՝ թնդմանց եւ այդ երկնային հանդարտութեան հակադրութիւնը դիշերուան աղջամղջին եւ խաղաղութեան մէջ լսելի ըլլան:

Նոյնպէս ընութիւնն այս ընդհարիչ հակադրութիւնքն եւ այս ախուր նշանները կը վարէ ամենազգի անգութ ու գիշատիչ դաղաններու յատկանիչն ցոյց տալու համար. Ափրիկէի միայնութեան մէջ թափառող առիւծն՝ հեռուէն որոտման նման ճիշդ մոնչելով՝ իր մօտեանն կ'իմացունէ. գիշատիչ հաւերուն ձայնը սուր է, բութ ոռնածայնով ընդմիջեալ:

Այլ երբ երկու հակառակներ կը խառնուին իրարու հետ՝ ինչ տեսակ որ ըլլան՝ հաճոյականն եւ գեղեցիկ ու ներդաշնակն կը ծագի: Անոնց միութեան վայրկեանն եւ կէտն՝ Եփրատը և Կուրէն բացառութիւն չեն կ'անուանենք: Այսպէս մեր օրինակներէն ոմանց դառնալով՝ առ հասարակ բուսականաց ամենէն հաճոյական եւ ամենէն քաղցր բարեխառնութիւնն այն եղանակներուն է՝ յորս ցուրտը ջերմին հետ խառնուած է. զարնան եւ աշնան: Ասոնք կրկին հոյզ կը պարզեն եւ ծառերուն, որուն եւ ոչ իսկ ամարուան կիզիչ տօթերն բաւական են: Լուսոյ եւ խաւարի ամենէն սքանչելի արդիւնքն կը տեսնեմք՝ երբ յիրար խառնուին. երբ՝ ինչպէս նկարիչները կ'ըսեն՝ մթնշաղ մը նկատենք: Ահա թէ առ ինչ օրուան ամենէն հրապուրիչ ժամերն առաւօտուն եւ երեկոյինն են: Ամենէն ցանկալի տեղերը՝ ջրոյ եւ ցամաքի խառնուրդներն են, զուրանի եւ լեռներու. այս զորած է զՊլուտարքոս ըսելու՝ թէ ցամաքային ամենէն հեշտալի ճանապարհորդութիւնն ծովափանց մօտ քերելն է, եւ ծովայինն՝ ցամաքին մօտ:

Այս օրէնքին հաստատութիւնն պիտի քննենք մենք հիմայ բնութեան երկու սկզբանց մէջ՝ որոնց ձեռքով սա իր դործոյ առաջին զգայութիւնն կը յայտնէ մեզ. գոյներն եւ շարժումնքն, յառաջիկային թողլով ձեւերն:

Բնագէտները կ'ըսեն՝ թէ գոյներն լուսոյ մարմիններուն վրայ պատճառած բեկրեկումն է, ինչպէս հատուածակողմն ցոյց

կուտայ . որ արեւուն ճառագայթներէն մին բեկանելով եօթը
դունաւոր ճառագայթներու կը բաժնէ այս կարգաւ . կարմիր ,
նարնջագոյն , դեղին , կանաչ , կապոյտ , լեղակ , մանիչակ . ասոնք
եօթն սկզբնական գոյներն են : Սակայն ինչպէս առաջ ըսի՝ բը-
նութեան մէջ նախնականը չեմ գիտեր թէ որն է . Նախ յայտնի
է որ չորս բաղադրեալ գոյներ կան . վասն զի նարնջագոյնը
կարմրէն եւ դեղնէն բաղադրուած է . դեղինն՝ կանաչէ եւ կա-
պոյտէ . մանիչակը՝ կապոյտէն եւ կարմրէն . իսկ լեղակն՝ կա-
պոյտն է սեւով ծանրացած : Որով արեգական գոյներն երեք են
բուն , դեղին՝ կարմիր եւ կապոյտ , որոնց վրայ եթէ ձերմակն
ալ աւելցունենք՝ որ լուսոյ գոյնն է , եւ սեւն՝ որ լուսոյ պա-
կտան է , կ'ունենանք հինգ գոյն . ասոնց ձեռքով դունաւոր ա-
մեն աստիճան կրնանք գծել :

Աւելի դամիկ միջոցաւ մը դունոց ծագման եւ արեւու
ճառագայթներուն լուծման դադափարը տեսնենք : Փոխանակ ա-
պակի հատուածակողմի մը մէջէն դիտելու՝ երկնքի մէջ տես-
նենք զանոնք . մեր ըսած հինգ նախնական գոյները կը յայտ-
նուին :

Ամարուան պարզ գիշեր մը՝ երբ երկինք բաց են՝ միայն
տեղ տեղ թեթեւ չողւով մը՝ որով երբ արեգակը մեր մթնո-
լորտին ամենէն բարձր կէտերը չօշափէ՝ կարող ըլլան իր ճա-
ռագայթները ընդունիլ եւ բեկեկեկել , գայէք բաց դաշտ մը ուս-
կից արշալուսին առաջին ցայտքն երեւին : Նախ հորիզոնին այն
կէտն ուսկից պիտի ծագի կ'ըսկսի ձերմկնալ , այս սպիտա-
կութեան կ'ըսենք արշալոյս , առաջին լոյս : Մեղմիւ այս լոյսը
կը տարածուի երկնքին վրայ եւ հորիզոնէն քանի մը աստիճան
վեր դեղին կը ներկուի . դեղինը քանի մը աստիճան բարձրա-
նալով նարնջագոյն կ'ըլլայ , եւ այդ նարնջագոյնն՝ վառ կարմիր
քիչ մ'աւելի բարձր մինչեւ գագաթնակէտ սփռելով : Այս կէ-
տէն անդին երկնից երեսը՝ ձեր կռնակը՝ կը տեսնէք կարմրին
յաջորդութեամբ մանիչակը , ապա կապոյտն , ապա թանձր կա-
պոյտն կամ լեղակ , եւ յետոյ սեւն յարեւմուտք :

Ժ. Ժ. Ռուսսո կ'ըսէր ինձ օր մը՝ թէ որչափ ալ երկնքի
այդ գոյներուն ենթակայն կապոյտն է՝ սակայն դեղին գոյները
միանալով մեր նիւթական գոյներուն խառնրդին նման կանաչ
չերեցուներ : Այլ պատասխան տուի իրեն՝ թէ շատ անգամ եր-
կնքի վրայ կանաչ տեսած եմ ես . ոչ միայն հասարակածային
դօսւոյն մէջ այլ եւ Բարիդի հորիզոնին վրայ : Իրաւ է որ այդ

գեղեցիկ կանաչը հոս ամարուան գեղեցիկ գիշերներուն միայն
կ'երեւի երբեմն։ Այրեցած դօուդին ամպերուն մէջ երկրիս վրայ
երեւցած բոլոր գոյները տեսած եմ, մանաւանդ ծովու եւ փո-
թորիկի ժամանակները։ Այն ատեն կապարագոյն եւ ծխագոյն
եւ դորշ՝ այրած կարմիր՝ սեւ՝ թուխ՝ տոգոյն՝ չաղանակի եւ
բոցադոյն։ Իսկ պարզ օրերուն տեսնուածքն՝ այնչափ պայծառ ու
վառ են՝ որոց նմանը Մոնկոլի բիւրաւոր ակունքով դարդար-
ուած պալատ մը չունենայ պիտի։ Երբեմն հիւսիսային արեւել-
եան կամ հարաւ արեւելքի ալիդեան հովերը՝ որ չարունակ կը
չնչին հոն՝ մետաքսի ծուէնի նման կը գլին ամպերը եւ դէպ
արեւմուտք կը դիզեն զանոնք սասպաթի մը հիւսուածքի նման։
Այս ցանցակերպին կողերուն վրայ կը խռնեն մնացած բազմա-
թիւ ամպերը, վիթխարի զանգուածներ կը բոլորեն ձիւնի պէս
ճերմակ, զաղաթնաձեւ եղերելով, եւ Բերուի Գորտիլեանց նման
ամբարելով, լեռներու եւ քարայրի եւ ժայռերու ձեւով։ Երբ տ-
րեւն այս ցանցակերպին ետեւ կը խոնարհի՝ ամեն տարանկիւն ծա-
կերէն լուսաւոր ճառագայթներ թափանցելով այնպիսի երեւոյթ
կուտան՝ որ մէն մի տարանկիւնին երկու եղերքն կարծես ոսկի
թելով զծուած են, եւ երկու միւս եղերքը որ մթութեան մէջ
են՝ հաղողի վառ երանգ մը։ Արեւմտից լուսէն չորս կամ հինգ
չառաւիղ մինչեւ զաղաթնակէտ երկարելով՝ երկնային այս թըմ-
բին անորոշ կատարքն ոսկեգոյն կը ներկեն, որոց բոցն մեր-
ձաւոր օդային բրգաձեւ լեռներուն բախելով՝ արծաթեայ եւ
բոսորագոյն կը թուին։ Այս պահուն իրենց բարդ բարդ նստե-
րուն մէջէն բիւրաւոր հովիտներ կ'երկարին, ճեղքուածքին
վարդագոյն երանդէն զանաղանելով։ Այդ երկնային հովիտներն
իրենց բազմադիմի դարձուածքին վրայ ճերմակի անթիւ աստի-
ճաններ ցոյց կուտան սպիտի մէջ կորսուելով աչքէ, հովանի-
ներ՝ որք առանց խառնուելու ուրիշ հովանիներու վրայ կը տա-
րածուին։ Այդ լեռներուն կողերուն քարանձաւներէն հոս ու հոն
լուսոյ աղբիւրներ կը հոսին ոսկի եւ արծաթ ձոյլերու նման
բուստէ ժայռերու վրայ։ Հոս մթին ժայռերու լուսանցոյցէն եր-
կնքի պարզ կապոյտն կը տեսնուի, հոն ընդարձակ ոսկեհատ
սաւաղուտքն երկնքի փառակերտ երեսին վրայ կը տարածուին,
կարմիր, չէկ եւ գմբխաթի նման կանաչ։ Այս արեւմուտքի դոյ-
ներուն անդրադարձութիւնն ծովուն վրայ կը բացուի եւ կա-
պուտակ ալիքն քրքում եւ ծիրանի կը թուին։ Նաւաստիք նա-
ւուն յեցքին կոթնած լութեամբ կը դիտեն օդային տեսիլն։

Երբեմն այս վեհ տեսարան աղօթելու ժամանակ պատկերանայ, կարծես իրենց սիրտն եւ ուխտ յորդորելով յերկինք բարձրացունել: Ակնթարթին կը փոխուի, լուսաւորն այլ եւս պարզ ներկուած է, զուներուն շուքի մէջ, Գոյներուն պէս ձեւերն ալ զանազան են, փոփոխակի կղզի՝ զիւզակ՝ արմաւաշտ լլուր՝ զետանցոյց մեծ կամուրջներ՝ ոսկի դաշտեր, մեղեմիկ, կրակեհան (կարկեման), կամ լսւ եւս՝ ասոնց եւ ոչ մին. երկնային գոյներ են եւ ձեւեր՝ զորս ոչ մի վրձին կրնայ պատկերել, ոչ մի լեզու բացատրել:

(Շարայարելի)

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԲԵԻԵՌԻՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՔՆ

Պ. Peary ի եւ ընկերաց զէս ի հիւսիսային բեւեռ անցեալ տարի կատարած արշաւանքէն աւելի զառնութիւնն ոչ ոք երկրախուզութեան էջերուն մէջ տեսած է:

Ամերիկացի տեղակալին գլխաւոր ձախորդութիւններէն մին իր առջի տարուան արշաւանքին ատեն դետաւոր տեղերու մէջ պահեստի զրած ուտեստի պահարաններն չգտնելն եղաւ: Ընդ երկար տաժանելի յոգնութենէն յետոյ մին միայն կրցաւ գտնել:

Այս պատճառաւ խուզարկու արշաւողք առաջին վայրկեանէն յուսակտուր վիճակի մէջ մնացին:

Արիասիրտ նաւագն առանց յուսահատելու եղջերենւոյ մսով սպուխտ պատրաստեց, եւ ամբողջ առջի ձմեռն այս եւ բալտիկներու պատրաստութեամբ դբողեցաւ, զորս ամենն կրօհէնլանտիոյ սահնապատներու սահմանադուխտն տանիլ աուաւ:

Տեղակալ Peary եւ Պ. Hugh Lee, Matthew Heuson սեւամորթ սպասաւորն, 6 Եսքիմացիք եւ 63 շուն ճամբայ ելան: Հարիւր վաթսուն հազարամեղր երթալէ յետոյ՝ Եսքիմացիք փոքրիկ խմբէն հեռացան:

Երկու սպիտակամորթքն իրենց հաւատարիմ սեւամորթ սպասաւորին հետ եւ 43 շուներ քաջութեամբ առաջ տարին իրենց ընթացքն: Երկու չաբաթ յետոյ 320 հազարամեղր ճամբայ կտրած էին եւ 7000 մեղր ծովու երեսէն բարձրացած:

Սոսկալի ձմեռն կը փչէր. ցուրտն 30⁰ է մինչեւ 45⁰ կը հասնէր զրոյէ վար : Շաբաթ մ'ալ եւ 160 հազարամեղր յառաջ դադած էին : Չորրորդ շաբթուն մէջ շատ շուներ ցրտէն եւ անսուղութենէն մեռան :

Բեռլին մեծագոյն մասը զեղշուելով՝ ճանապարհորդը երկու բալխիրներու վրայ 200 հազարամեղր դեռ կրցին առաջ երթալ :

Ծովու երեսէն 800 մեղր էր բարձրութիւնն. օդն այնչափ անդայտացած էր՝ զի քիթն սկսաւ արիւնիլ, եւ չնչառութիւնն դառնացաւ :

Ուտեստ մնացած չէր, բայց ի Կրոհէնլանտիոյ եղջերենի ապրիտած մսէն, Բալխրին մին խորտակած էր. տասնումէկ շուն մնացած էր, որք բեռներն կրելու չէին կարող :

Երեք ճանապարհորդքն որոշեցին մէջներին Պ. Lee ի եւ շուներուն ու բեռներուն հոն մնալն, եւ Պ. Peary ի եւ հաւատարիմ Henson ին մինչեւ եղերքն յառաջել. դեռ օրուան մը ճանապարհ, Պզտիկ բալխիրով մը չորս օրուան ուտեստ առնելով զնացին :

Peary կը յուսար ճամբուն վրայ մշկահոտ եզներ որսալ. այլ աւաղ. զի փոխանակ որսի՝ երկու օր սոսկալի փութորիկ կրելով՝ անպատուար ձեան մէջ մնաց հաւատարիմ ընկերոջն հետ : Ապա դարձան Պ. Lee ի քով :

Իբր ուտեստ՝ իրենց եւ շանց համար՝ 300 լիպրէ միս կը մնար ապրիտած. սակայն բնաւ չխորհելով ետ դառնալ՝ մղեցին առաջ : Օր մը նապաստակ մը հանդիպելով որսացին :

Մորթն ու ոսկր լափեցին. առաջին թարմ միսն էր այդ : Եղերքին երկայնութեամբ օր մը մշկահոտ եզանց տուարէ մը պաշարուելով՝ տառը հասն կրցան սպաննել : Այս յաջողութեամբ մինչեւ Անկախ Ծոց կրցին հասնիլ :

Աւելի հեռուն երթալ չէր հնար. բալխիր եւ սայլակ մնացած չէր : Որչափ հնար էր բան մը կարկտեցին կցեցին եւ վայրի որսի ետեւէ ինկան, ընդունայն :

Ստիպուեցան ետ դառնալ. յունիսի 25 ին Կրոհէնլանտիայէն մեկնած կէտերնին հասան :

Երկու օրէ ի վեր անսուղ էին : Շուն մը միայն մնացած էր : Kyle անուն չոգեհաւն որ զիրենք բնաբերու ելած էր՝ յունիս 31 ին խղճալի վիճակի մէջ գտաւ զիրենք : Չանաղան իմամքով կրցին մահացու վիճակէն հանել, եւ գէտ. յԱմերիկա ուղղեցին ընթացքն :

Երբ խորհիմք թէ այս ամեն դառնութիւն մի միայն դիտութեան ծառայութիւն մը մատուցանելու համար է, հիւսիսային անձանօթ բուեռն դառնելու, կը համոզուինք թէ Գիտութիւնն աստուածային ծածուկ մ'ունի յինքեան:

ՄԱՆՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

ԵԼԵԿՏՐՍԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. Առողջութիւն եւ Էլեկտրիկ լոյս. — Ուսուցիչն Forbes վերջերս Բրիտանական ընկերութեան ներկայացուց օգտակար եւ հետաքրքրական նորութիւն մը. քաղաքի մը տնական բոլոր աղբիւսքն կրակով ջնջելով՝ յառաջ եկած օդուտներն պարզ պարզ ցոյց տալով:

Ահա իր դրութիւնն, որով ականներու զրութիւնն այլ եւս անօգուտ կը դառնայ, եւ ահա հետեւանքն:

«Քաղաքի մը աղբիւսքն ամբողջովին խնամքով հաւաքուելով՝ ինքնախօսի կառքերով կը փոխադրուին ուր որ կիզման գործարանն է: Աղբիւսքն եւ աղտեղութիւններն առատ են բուսական մնացորդներով, եղոտ թղթերով, գործարանական կտորներով, որով կիզումն կը զերանայ:

Կիզմանէ յառաջ եկած կաղերու ջերմութիւնն վրայի կողմը գտնուող կաթսաներու մէջ շոգի կը ծնանի. այդ շոգին ուղղակի ազդեցութեամբ կրնայ ելեկտրազօր մեքենայքն շարժել: Սակայն լաւ եւս է այդ զօրութեամբ յատուկ ընդունարաններու մէջ ջուր ամլարել, եւ պէտք եղած ատեն այդ ջուրն ելեկտրազօր գործիներու իւր շարժիչ գործածել:

Այս կերպով զօրութեան ահագին համարներ կրնայ դիզուիլ, որով շարժիչ մեքենայքն ըստ կամս կրնան ի գործ դրուիլ:

Այս զրութեամբ յայտնի կը տեսնուի՝ որ նիւթ եւ զօրութիւն չեն կորսուիր աշխարհիս մէջ, այլ միայն կը փոխուին: Քաղաքի մը աղբիւսներու կիզումն գրեթէ նոյն քաղաքին եւ լեկտրական լուսով պայծառանալուն համար կարեւոր եղած զօրութեան քանակին հաւասար է: Միջին հաշուով մամու մէջ իւրաքանչիւր մարդուն 1, 75 լամպարի՝ 16 մամի լոյս տալով:

Օր պիտի գայ յորում քաղաքի մը պայծառութիւնն իւր կատարեալ մաքրութենէն պիտի հասկցուի, եւ այնչափ առողջ

քաղաքն՝ որչափ առատ լոյսն, Հիւանդութեանց աղբիւր եղող աղբւեքէն աղատելով՝ լուսոյ եւ բարօրութեան աղբիւրն պիտի գտնէ : »

Պ. Cunningham Բրիտանական ընկերութեան անդամ՝ ընթերցման աւարտումէն ետք՝ ըսաւ. «Յառաջդիմութեան չնորհիւ նախնի Հնդկներու զրութեան կը մօտենանք»։ Որոնք անյիշատակ ժամանակներէ հետէ իրենց ընտանեկան պիտոյից համար տնական աղտեղութիւնքն կը գործածեն : Երկար ժամանակէ ի վեր՝ Հնդկատանի մատակարարած պատուական փայտերն հատած պիտի ըլլային՝ եթէ Հնդիկն իւր տնական պիտոյից համար զայն գործածէր : Բնական նախազգուշութեամբ իրենց տնական յաւելումն եւ աղբիւրքն եւ նոյն իսկ արջատներու քակորն պան պան չորցունելով կը գործածեն :

Վերջինն ի մեզ Գչկուր կամ Աթար կը կոչուի, եւ սովորական կիզանուտ մ'է :

Արեւու տակ նոր բան չկայ. հնդիկ նուազած Գչկուրլոյսն մեր Ելեկտրիկ լոյսն պիտի ծնանի :

Մեծամեծ հեղեղներ. — Անցեալները Եւրոպոյ մէջ հազուադէպ հեղեղ մը ծանուցին լրագիրներն. յիւքը, ի Պելճիա, 66 հազարորդամեղր բարձրացած էր անձրեւաչափն : Ամերիկա՝ ուրուն ամեն գործն հսկայական է՝ ահազին հեղեղներ ցոյց կուտայ :

Միացեալ Նահանգաց Աւելուցա քաղաքն՝ որ 1850 է ի վեր անձրեւաչափն ուշի ուշով կը տեղեկադրէ՝ վերջերս կարեւոր թուեր հաղորդած է. 1890 էն մինչեւ 1896՝ 7 ու կէս հարիւրորդամեղրն անցնող 32 հատ է. իսկ 1863 ին ամենէն ահաւորն տեսնուած է 175 հազարորդամեղր :

Այսչափ յորդութիւն միայն այրեցած գօտւոյն մէջ կը տեսնուի :

Սառած կաթ. — Տանիմարքայի գիւտն է այս. կաթը սառեցունելով՝ ցամաքով եւ ծովու ճամբով կը ղրկէ հեռու երկիրներ :

Ագարակներէն եկած կաթն մինչեւ 75 աստիճան կը տաքցունեն եւ յանկարծական մինչեւ 10° հարիւրաստիճանի կը ցրտացունեն. անոթներու մէջ դնելէն յետոյ ցրտացուցիչ բաղադրութեան մը ազդեցութեամբ կը սառեցունեն : Յատուկ պատրաստուած սակաւներու մէջ կը զեւեղեն սառոցն եւ կէս առ կէս սովորական կաթ կ'աւելցունեն վրան : Մինչեւ 26 օր անաղարտ կը մնայ այսպէս պատրաստուած կաթն :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ՄՈՆԻԳԱՅԻ

ՔԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ Վ. ԱՔԻԿԵԱՆ

(Շարունակութիւն տես քիւ 2)

Այս պատճառները բաւական սեպելով, կէս մը խոնարհութեամբ եւ կէս մը խոհեմութեամբ, Օգոստինոս միտքը կը դնէ որ հանդստեան օրերուն սպասելով՝ իւր սովորական զբաղմունքները քանի մ'օր ալ առաջ տանի։ Այսպիսի զգուշութիւններով ալ իւր փախուստը լռելեայն գլուխ հանելը զիւրին չէր. երկու տարի եղած է որ Միլանու մէջ վարպետութիւն կ'ընէ մեծ յաջողութեամբ. հանճարը, սիրտը, պերճախօսութիւնը աշխարհածանօթ եղած են. աւելցնենք նաեւ այն ժամանակին ծուռ դաղափարներուն յարմարին, որն որ բնականապէս մեծ ազդեցութիւն ունեցած է հրաւիրելու բոլորաբը սրտապինդ մտերմութիւններ։ Բայց ափսոս որ երիտասարդ աշակերտաց իւր սիրտն եւ աշխուժութիւնը նուիրելով՝ քաջառողջութիւնն ալ իրենց համար զոհած էր. կուրծքը կրակի պէս կ'այրէր. հիւանդ կոկորդը տկար ձայն մը հազիւ կուտար. եւ զինքը լսողներն ալ կը հասկնային թէ այսպիսի եռանդոտ երիտասարդ պատանի մը, չէր կրնար չարունակել երկար ատեն իւր ճարտասանական դասերը։

Առաջին անգամ որ Օգոստինոս այն դժնդակ անհանդստութեան հետեւանքներուն վրայ մտածած էր՝ աչքերուն արցունքը չէր կրցած զսպել. Բայց հիմա որ մի միայն զԱստուած կը սիրէ եւ առանձնութիւն կ'երազէ, ուրախութեամբ կ'ընդունի այն արգարացի պատճառանքը. անանկով՝ առանց խոստովանելու իւր հրաժարականը տալուն բուն պատճառն, իւր վատառողջութիւնը միայն վրայ բերելով, կրնար զիւրաւ իւր նստատեղին համար։

Ուրիշ արդեւք մ'ալ կրնար խափանել իւր խորհրդոյն զօր-

ծաղրութիւնը, Օգոստինոս զրամական միջոց չունէր . իւր եւ մօրն ապրուստը՝ ճարտասանութեան եւ այլ ուսմանց դասատուութեամբը կը ճարէր. բայց այս արգելքն ալ զիւրութեամբ վերցուեցաւ. իւր առատաձեռն եւ ազնուասիրտ բարեկամը Միլանու մէջ է. եւ շատ անգամ Հռոմանիանոս ինքնայօժար եկած եւ առաջարկած է Օգոստինոսին՝ որ՝ երբ ուղեւոր ըլլայ առանձնանալ, պատրաստ է միշտ հասնելու իրեն օգնութեան: Եւ այս ամիս Օգոստինոս քանի մ'ամիս վերջը զրած է իրեն հետեւեալ սողերը. «Դուն որ, ո՛վ ազնուասիրտ բարեկամ, արդէն իմ առաջին ուսմանց օրօրոցին՝ կամ լաւ եւս ըսեմ՝ բոյնին մէջ խնամած եւ պաշտպանած ես զիս, եւ ետքն ալ ես երբոր թողնելու սկսեմ էի դարձեալ օգնութեանս հասած ես, հիմա նորէն կը վայելեմ քու բարեբարութեանդ պտուղը . այս՝ այսօրուան հանգստութիւնս քեզի պարտական եմ. թէ որ այսօր կը հանդչիմ ամէն աշխարհային հողերէ ազատ, թէ որ անխռով եւ ամիտի մտքով ճշմարտութեան կրնամ պարապիլ, տարակոյս չկայ որ դուն ես զիսաւոր պատճառը: Օր մը երբոր քեզի սըրտին անձկութիւնները յայտնելով՝ հասկըցողի որ ինծի համար երջանիկ կեանքը՝ առանձին տեղ մը քաշուած՝ իմաստութեան պարապիլն էր, բայց մօրս եւ որդւոյս ապրուստը հողաւոր զրգուարութիւնը արգելք էր կատարելու բաղձանքս, դուն այն մամանակ, ո՛վ Հռոմանիանոս, սրտիդ փափկութիւնը ցոյց տալով, խոստացար ինծի ոչ միայն իմ առանձնութիւնս, այլ նաեւ քու ընկերակցութիւնդ:»

Օգոստինոս այս կողմանէ նաեւ մտմտուք չունենալով, Հռոմանիանոսի առատաձեռնութեան վրայ վստահելով, եւ կարօտած առանձնութիւնը քիչ ատենէն ձեռք ձգելու յուսով, կը շարունակէ եւ կ'աւարտէ ճարտասանութեան ընթացքը: Բայց այն քսան օրն իրեն համար դար մը երեւցաւ, վասն զի հիմա առաջուան ակորժակը չէր զգար. խելքը միտքն ուրիշ տեղ եւ ուրիշ բաներու վրայ կը շրջէր. իրիկունը յոգնած դադրած տուն դարձածին պէս, մէկ հատիկ մխիթարութիւնը դուռը կ'զգար եւ մօրը հետ Աստուծոյ իւր վրայ գործած սքանչելեացը վրայ խօսակցիլն էր:

Հանդիսեան օրերը սկսելուն պէս, սրբունի Մոնիդա Օգոստինոսի հետ զեղ կ'ելլայ. ինքն ալ կ'ըզգար առանձնանալու կարօտութիւնը. ժամ մը տառջ կ'ուղէր անմնալ կատարեալ այլուկերպութեան գործողութիւնն, որն որ արդէն սկսած էր իւր

որդւոյն հողւոյն մէջ քսան օրուքնէ ի վեր եւ հոն պիտի կընքուէր:

Վէրէդունտոս՝ բարեկամ Օգոստինոսի եւ զրոյց աշակերտներէն մին, տեղեակ ըլլալով իւր ուսուցչին գաղտնի դիտաւորութեան, իւր գեղի տունը կ'առաջարկէ իրենց. Մոնիզա սիրով կ'ընդունի, եւ սեպտեմբեր տասնըվեցին կամ տասնուեօթնին, 386 տարւոյն, կ'երթայ կը հաստատուի հոն իւր որդւոյն հետ:

Արբուհոյն բնակած տան ճիշդ տեղը այսօր չգիտցուիր. բայց տան զրեթէ կատարեալ նկարագրութիւնը եւ ընդհանուր երկրին դիրքն՝ ուր այն տունը շինուած էր, քաջ ծանօթ է մեզի: Այն ընդարձակ եւ զուարճատեսիլ գերդաստաններէն մին՝ ինչպէս կ'ախորժէին Հռովմայեցիք. լայնատարած սրահներ, կամարազարդ գուլթիներ, բաղանիք, զրքատուն, պատշգամներ, եւ տան բոլորաիքը՝ գեղեցիկ եւ հովանաւոր ծառերով զարդարուած, օդը՝ լոյսը շատ առաւել, մէկ խօսքով զուարճալի եւ հանգիստ բնակարան մը: Տան առջին ծառերով ցանկած վայելչազալար մարգագետին մը՝ պաշտպանուած ըլլալով արեւուն կիզիչ ճառագայթներէն, կը հրաւիրէր զմարդ ճեմելու, խօսակցելու կամ կարդալու: Մարգագետնոյն մէկ անկիւնն ապաստօրոտ հեղեղ մը կը պատռէր՝ կ'անցնէր, եւ որն որ տարւոյն մէկ մասը չոր՝ բայց ձիւներու հալելու եղանակին եւ աշնանային անձրեւներու ժամանակ սաստիկ կ'ուռէր, եւ ջրոյ միակերպ աղմուկը կը խռովէր ձորին հանդարտութիւնը: Լուսամուտներէն եւ պատըշգամներէն մարդուս աչքը բաւական ընդարձակ՝ խաղաղ եւ հանգիստ տեսարան մը կը նկատէ. իսկ հորիզոնը՝ բարձր լեռներով չրջապատած, բնականապէս նայուածքը դէպ ի երկինք կը հրաւիրէ. այն լեռներն Ապպենց եւ Ապենինեանց առաջին օղակներն են, որոնց մէջ՝ իբրեւ ընդարձակ չրջանակի մը մէջ, կը նշմարուին մարգագետիններ, այգիներ, արտեր, ծառազարդ բլուրներ, լճեր, որոնց կապուտագոյն ջրերը կը փալիլին արեւու ճառագայթներէն. եւ այս տեսարանը մեծ նմանութիւն մը ունի Զուիցերլանդի դալարագեղ երկրին. այս զանազանութեամբ որ հոս իտալիոյ ջերմադին կլիմային տակ գոյները խստիւ ներկուած են: Տան դիրքը բարձր բլրոյ մը վրայ գտնուելով՝ հոն կից մարդս կրնար վայելել ըստ հաճոյս այն անզուգական տեսարանին վսեմութիւնն ու լռութիւնը:

Ամարուան եղանակն անցնելու վրայ է. աշնանային արեւն իւր ջերմիկ ճառագայթները կը ձգէ դաշտերու վրայ, ծառերը

տակաւին մերկացած չեն, ըստց սկսած են՝ հազուիլ այն կարմ-
րադոյն եւ զեղնադոյն վերարկուն, որով բնդհանուր տեսարանը՝
սեպտեմբեր ամսոյ մէջ անսովոր շքեղութիւն մը կը ստանայ .
կարծես թէ ընտելիւնն խստադոյն եւ տխուր հագուստներ հազ-
ուելով, իւր մերձակայ մահուան պատրաստութիւնը կը տես-
նայ, Երբեմն հոգին այնպիսի վիճակի մը մէջ կը զտնուի որ մեծ
հաճութիւն մը կը զգայ այնպիսի քնութեան դիմաց . Ուստի
սոյնօրինակ պարագաներու մէջ՝ երանաւէտն Մոնիզա կը տանի
իւր Օգոստինոսն այն զուարթ խաղաղ երկիրը. թէ մայրն եւ
թէ որդին իրենց ուրախութիւնն եւ հրճուանքն աշխարհքէ ծած-
կելու համար, եւ իրենց սիրտը սուրբ Մկրտութեան հանդիսին
պատրաստելու դիտմամբ, հոն կը պատսպարին . Քանի մը երի-
տասարդ պատանիներ կ'ընկերանան իրենց, որոնք կամ աղքա-
կանութեամբ, կամ սկզբանց՝ կամ տառապանաց եւ կրից հա-
մակերպութեան համար Օգոստինոսէն չեն կրնար բաժնուիլ .
զրեթէ ամենքն ալ իրեն պէս կը նշմարեն մի եւ նոյն հաւատոյ
զեղեցկատեսիլ արշալոյսը, մի եւ նոյն մթութեանց մէջէն ծա-
ղելով:

(Շարայարեյի)

ՊՍՏԿԵՐ տասն է. հինգ օրը մի անգամ կը հրատարակուի.

Բաժանորդագրութեան տարեկան գինն է
Կ. Պօլսոյ համար 40 դանեկան.
Դաւառաց է. օտար երկիրներու համար
քղբատարի ծախքն ի միասին հաշուելով 50 « «

Իշրաքանչիշ քիշ 2 դահեկան

ՊՍՏԿԵՐԻ խմբագրատունն է ի Բերա , Եեշիլ փողոց
Թիւ 1 , ուր պետք է դիմել բաժանորդագրութեան է. քերթին
վերաբերեալ այլ ամենան խնդրոց համար :

RÉDACTION DU BADGUERE

Constantinople, Péra, rue YÉCHIL N ° 4

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولنمشد